

Pri prireditvi teksta se je držal Gólar v splošnem Levčeve redakcije, le pri onih pesmih, ki so bile tiskane v zbirki l. 1854., je sledil deloma tudi prvotnemu tekstu in je jezik le v toliko izpreminjal, kolikor zahtevajo današnja slovniška pravila, dostikrat pa je obe izdaji kontaminiral, če se mu je zdelo potrebno. N. pr. pri pesmi »Uvod« (I. str. 3) je vzel 1.—3. kitico iz l. 1854., 4. kit. je iz l. 1854., izvemši zadnji verz, 5. kit. iz Levca itd.; zakaj je izpustil v 9. kitici verz »ozre s prijaznim se nasmehom náme« (Levec) in v 11. kit. »v prikazni rajske se mi duh zamakne«, si ne vem razlagati. V splošnem je ponatis iz Levca dober, edino samovoljno premikanje interpunkcij kvari dostikrat tudi smisel.

Nikakor pa ne morem odpustiti Golarju, da je v Levstikovih zbranih spisih prepustil Levčevo »Izjavo« (V. zv. str. 353), ki pravi, da pesmi »Na Pivki« (Golar, II. str. 53) »niso Levstikove, ampak Vilharjeve in da so zmotno uvrščene med Levstikove pesmi«.

V splošnem ta izdaja Levstikovih poezij ni dobra, a marsikdo, ki se dosihdob ni zanimal za Levstika kot pesnika, bo vendar našel dosti lepega v njih.

R. Mole

Simon Jenko: Pesmi. Uredil dr. Joža Glonar. V Ljubljani 1920. Založila Tiskovna Zadruga. Natisnila Narodna tiskarna.

Dr. Glonar je uredil Jenkove pesmi v splošnem po kronološkem principu, s par izjemami, ki so razvidne na prvi strani kazala, dasi ne popolnoma jasne. Zakaj bi baš pesem »Po slovesu« iz leta 1855. morala otvoriti kólo Jenkovih umetnin, zakaj ne n. pr. »Korak v življenje«, ki je, o čemer nas poučuje kazalo, že iz l. 1853.? So li tu odločali morebiti estetski momenti na škodo v splošno izvedenemu kronološkemu principu? In če bi bili res merodajni estetski momenti, zakaj pa niso bili tudi drugod, kar bi bilo zbirki le v korist? Seve, potem bi bil pa zopet prurušen kronološki princip!

Zdi se mi, dá kronološki princip pri takih poljudnih izdajah sploh ni na mestu. Saj občinstva ne zanima toliko vprašanje, k e d a j n e g o k a j n a m j e z a p e l n a š J e n k o. »Obujenke« so umetnina enotna, nedeljiva, isto velja o »Obrazih«. To je bila Jenkova umetniška volja, ki jo je jasno dokumentiral v prvi izdaji svojih pesmi, ki jo je sam uredil. To njegovo voljo je upošteval Funtek v svoji izdaji, ne pa dr. Glonar. Zaradi nesrečnega kronološkega principa je moral dr. Glonar obe umetnini raztrgati, razdrobiti in s tem tudi zatemniti lepo enotno harmonično občutje, ki ga doživimo, če čitamo »Obujenke« oziroma »Obraze« v Jenkovi prvotni, oziroma v Funtkovi izdaji. Zdi se mi, kot bi gledal lep, žalibog, razbit kip! Za kronološko razmotrivanje vendar zadostuje, da se pri vsaki pesmi v k a z a l u nahaja datum, kedaj je pesem nastala, oziroma če to ni ugotovljeno, kedaj je bila prvič priobčena; pesmi same pa naj bodo urejene po estetskih principih. Želimo, da bi gospod doktor te naše želje pri drugi izdaji upošteval.

Ivan Mazovec.

Ivo Trošt: Moja setev. Zbrani mladinski spisi. II. zvezek. V Ljubljani 1920.

V »Društvu za zgradbo Učiteljskega konvikta« je našel nekdanji Dobravec in sedanjí urednik »Zvončka« Ivo Trošt založništvo svoji zbirki mladinskih spisov. Troštova mladinska »setev« bi utegnila biti bogata po svoji količini; po svoji vsebini ne zasluži v l. 1920, ve-

liko več, kakor samo bibliografsko zabeležitev. Pripovedno slovstvo naših »šolnikov-pisateljev«, ki sicer pridno narašča in po organizaciji programa uspeva v zbirke, pomeni sploh in nasplošno mnogo plehkosti, plitkosti in papirnosti, ki včasih nima niti mej navzdol v neokusnost in skrajni pisateljski diletantizem. Vkoliko je danes Trošt avtoriteta na polju takega »šolniškega« pripovedništva, ne vem. Slutim, da uživa gotov sloves prav tako kakor Gangl vsled svoje starejše slovstvene popularnosti, ki sega pri Troštu še v dobo pred Ganglom v Dom in Svet prvega desetletja. Vsebinska II. zvezka njegove »setve« nima najvažnejšega: poezije. O umetniški samoraslosti govoriti bi pomenilo naravnost neokusnost. Povestica »Petranova Ljudmila« je vsiljivo vzgojna natrpanost tipičnih romantičitet starejše ljudske in vzgojne povesti. »Božični izlet« (iz Kobarida v Čedad) bo morda, kakor si najbrž pisatelj obeta), mala aktualnost.

D. I. P.

Engelbert Gangl: Dolina solz. Tri enodejanke. Ljubljana 1920.

Da Gangl nima dramatičnega daru, je dokazal že tedaj, ko se je bil pojavil ob Cankarju kot nekaj bojevnik za naturalistično dramo. Pozneje je napisal za pokrajinski oder nekako proletarsko trilogijo, ki je morda istovetna z njegovimi tremi enodejankami v »Dolini solz«. Tega ne vem sicer, vidim pa, da je Gangl s to svojo knjigo pokazal ne le da ni dramatičar, temveč tudi da nima ni malo literarnega okusa in da piše s tisto naivno samozadovoljnostjo, s katero so se udejevali naši starejši rodoljubi, s katero orje Gangl ledino našega mladinskega slovstva in s katero je označil zbirko svojih pesmi: Moje obzorje. Kakor svojčas pri »Sinu« in »Sadu greha« o naturalizmu je Gangl v treh enodejankah nekaj slišal o moderni cikličnosti enodejank in posnel v to obliko tri »proletarske« slike, katere je krstil z banavzično praznim naslovom: Dolina solz. Potem, ko se je razdeklamiral v »Dveh svetovih« v pozi salonskega proletarca in v besednosti plehkega časnikarstva (str. 35), je pokazal v »Dediščini« (67) svojo nespretnost v zgradbi simbolnega filozofizma in hotel podati v »Trpinih« groteskno sliko proletarstva, ki pa baš s svojo kanibalsko »pretresljivostjo« silijo na smeh in kričijo po novem Mencingerju. Da hoče biti Gangl na račun proletarstva v slovstvu aktualen, še ni greh. Greh je, da prav nič ne skuša govoriti iz duše in besede teh ljudi, katerih govorici bi bil mogel prisluhniti vsaj v slovstvu, v proletarski dramí Nemcev, Francozov, Rusov. Kdor pa karakterizujočega govora ne zmore, naj ne piše naturalizma. O okusu Ganglovega visokorečja pa so me poučile sledeče cvetke, ki jih bo spreten parodist z veseljem zabeležil za morebitno porabo: po črevih ropoče kakor majhna nevihta (19), da ne splašim tvoje nežne nature, tvojih mehkih čustev (31), lepe so tvoje besede, Janko! Od drugod ne morejo biti nego iz globokega prepričanja (33), Ne dotikaj se Mare, ne dotikaj se je niti z jezikom (124) in Tvoje besede se glase tako, kakor bi hotele zbadati (124).

Dr. I. Pregelj.

Damir Feigel: Bacili in bacilke. Humoreske. Narodna tiskarna v Gorici. Deset humoresk, domislje v okusu in jeziku prve Feiglove zbirke: Pol litra vipavca. Da jih je baš deset in da spopolnijo označbo v

naslovu, je pisatelj povzel še enkrat »bacil zgovornosti« in tako precej srečno obudil občutje lekarniško-zdravniškega ozračja, ki ga dihajo neizvirni dovtipi besed: agentitis, zlahtomanija in elektrokephale. Goriški Murnik ni globok, a je prijeten zabavnik in v tem oziru najboljši sotrudnik nekdanjega »Domačega prijatelja«. Humoreska »Zmota nad zmoto«, ki je v zbirki najboljša, vzbuja občutje, da bi mogel Feigel s treznim in načrtnim negovanjem svojega daru vzrasti še nad temperamentnost nadarjenega feljtonista. Predvsem bi se mogel izpopolniti v obliki, ki je še preveč slovensčina poprečne naobraženosti, narodnostno netipična in ki zlasti premalo karakterizira v govoru in dvogovoru. Besedni dovtip je sploh neznamen in satirično parodiranje ne presega Murnikovega. Kakor oblika, ni niti motivnost vsebine prvotnoizvirna, dasi priča o močni domišljiji v gotovem, sicer omejenem obzorju. Z obzorjem zna zrasti tudi vrednost Feiglovega slovstva.

Dr. I. P.

Kratka srbska gramatika in čitanka. Sestavil dr. Josip Mencej. V Ljubljani, 1920. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna.

Gospod pisatelj je vkljub prvotnemu odporu upošteval v splošnem moje »pikolovstvo« in zato drugo izdajo njegove gramatike tistim, ki se hočejo hitro v glavnih obrisih seznaniti z ustrojem srbohrvatskega jezika, lahko mirne duše priporočim. Dobro je, da je uvedel v slovnico e-kavsko narečje, ki vedno bolj prodira, tudi slovnične napake iz prve izdaje je gospod pisatelj odstranil, pravopis je izveden dosledno fonetsko in slovnici pridružena čitanka je zanimivo sestavljena in se prijetno bere. Želel bi, da bi gospod pisatelj v tretji izdaji le upošteval moje opombe o ostankih duala in jih nekoliko pregledneje obdelal, lahko magari kar pri števnih. Nadalje je treba pri mehkih soglasnikih (n. pr. str. 18 pri voc. sing.) omeniti tudi »lj« in »nj«; sam »j« ne zadostuje, ker je tako »lj« kakor tudi »nj« enoten glas, kar Srbi v svoji azbuki tudi lepo izražajo z enotnim pismenim znamenjem Љ, oziroma Њ. »Tisuća« se piše z mehkim ć, zato naj se tisk. napaka na 24. strani v prihodnji izdaji izloči. Ker je v knjižici uvedeno e-kavsko narečje, naj bi se v tretji izdaji pri predlogih mesto »osim«, ki je v rabi predvsem v zapadnih krajih, uporabila na prvem mestu oblika »sem« (n. pr. sem toga), ki je med e-kavci skoro izključno v rabi. Na koncu naj še omenim, da je poglavje zaimkov v tej drugi izdaji daleko bolje obdelano nego v prvi. Po vsem tem knjigo še enkrat priporočam.

Ivan Mazovec.

Umetnost.

Kosta Strajnić: **Josip Plečnik.** Sa 82 reprodukcije. Vinjete na koricama i naslovnem listu crtao František Kysela. Klišeje pravili »Unie«, Jan Štenc, Husnik & Häusler. Štampala Pražská Akciová Tiskárna. Zagreb 1920. Izd. Čelap i Popovac.

Lepo izdana knjiga nam prinaša slike del Josipa Plečnika, Slovenca Ljubljancana, umetnika evropskega glasu, o čigar imenovanju za profesorja arhitekture na ljubljansko tehniko smo pred kratkim čitali. Vprašajte sebe in svoje znance, kaj veste o Plečniku,

pa si boste morali brzkone odgovoriti nekoliko osramočeni, da vam je znano k večjemu njegovo ime. Ne čudite se torej, da Strajnić vzklika na koncu svojega uvoda k ti publikaciji:

»Sto nam... koristi posedovati genialnoga Meštrovića i velikoga Plečnika, kada nismo u stanju, da shvatimo njihova dela?« O Meštroviću veste pač nekoliko več, videli ste mogoče tudi kako njegovo delo, če ne v originalu, vsaj v reprodukciji, a o Plečniku, Slovencu, umetniku, ki je tu postavljen v isto vrsto z Meštrovičem, ne veste nič. Žalostna nam majka! Pa saj pravi že prastari rek: Nemo propheta in patria!

Svoj tekst je Strajnić razdelil na tri dele. V prvem pod naslovom »o suvremenoj arhitekturi« nam nariše kratek pregled postanka in razvoja moderne arhitekture. Nova stremjenja so se pojavila sredi XIX. stoletja na Angleškem v boju zoper takrat moderni eklekticizem v arhitekturi in postavila zahtevo po času primerni, estetskim in praktičnim potrebam odgovarjajoči zidavi. Preko Belgije je to novo stremljenje prišlo na Nemško, kjer je koncem XIX. in začetkom XX. stoletja porodilo novo arhitekturo, katere zastopnik je bil v Avstriji Otto Wagner s svojo šolo. Vodilna misel nove arhitekture je ustvaritev novih umetniških oblik za nove stavbene materiale (železo, steklo in beton), ter na drugi strani z ozirom na materialno stanje, higieno in estetiko ustvaritev okusnih toda stvarnih, praktičnim potrebam odgovarjajočih prostorov, katerih arhitektura se ozira bolj na prijetno stanovanje kakor na zunanjo okrasitev. Poleg teh reformističnih idej, zadevajočih posamezne stavbe, so obrnili isto pozornost tudi celim skupinam, kakor nam jih predstavlja mesto, katero naj bi bilo urejeno po enotnem široko zasnovanem načrtu po istih načelih estetike, praktičnosti, udobnosti in higijene kakor posamezne stavbe, kajti moderna arhitektura nima skrbeti za telesno udobnost in blagostanje posameznih ljudi (kneza itd. v preteklosti), ampak odgovorno modernemu socialnemu čuvstvanju za blagostanje širokih mas.

Preko Wagnerja pelje pot modernega razvoja k Plečniku, o katerega življenju in delovanju govori Strajnić v II. poglavju.

Rojen je bil l. 1872. v Ljubljani. Gimnazija, kamor so ga poslali študirat, ni odgovarjala njegovim nagnjenjem, zato jo je zapustil in se učil pri očetu doma mizarstva. V 14. letu svoje starosti je prišel na Obrtno šolo v Gradec. Tu se je tudi prvič seznanil z arhitekturo. Iz Gradca je prišel kot arhitekturni risar za načrte za opremo notranjih prostorov na Dunaj. Pri neki priliki je na razstavi v »Künstlerhausu« videl Wagnerjeve načrte za novo berlinsko katedralo, ki so ga tako navdušili, da se je javil v Wagnerjevo arhitekturno šolo. Wagner ga je začel ceniti in mu pogosto prepuščal v izvršitev naročbe, ki jih je sam dobil. Prvič je na ta način javno nastopil kot ureditelj dekoracij jubilejne razstave v dunajski rotundi. Znan pa je postal o priliki razpisa konkurence za Gutenbergov spomenik. Njegov načrt je dobil prvo ceno, čeprav ga niso izvršili. Ko je dovršil arhitekturno šolo, je odšel na študijsko potovanje v Italijo in na Francosko, odkoder se je vrnil nazaj na Dunaj in še eno leto deloval v Wagnerjevi delavnici; nato pa je začel samostojno.